

оскільки індивідуальна норма є продовженням процесу правотворчості – у межах, окреслених законом, створюється правило поведінки, але розраховане на точно визначених суб'єктів [14, с. 123-124]. На думку О.О. Первомайського наявного в такого індивідуального акта ступеню обов'язковості достатньо для визнання його джерелом права. Правда, деякі з науковців, які розділяють таку точку зору, роблять примітку відносно того, що у договорі, який являється основним інструментом індивідуального регулювання суспільних відносин, містяться не звичайні правові норми, а «мікронорми», котрі розраховані на визначене коло осіб і на одноразовість застосування [14, с.123-124]. «Мікронорми», що містяться в індивідуальних правових актах, на думку авторів, доповнюють та конкретизують окремі елементи звичайних правових норм.

У літературі також слушно зазначається, що основною моделлю регулювання договірних цивільних відносин є саморегулювання.

Передбачена ст. 6 ЦК України нормативність цивільно-правового договору полягає у законодавчому закріпленні права сторін у договорі відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. При цьому сторони не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або суті відносин між ними.

Цивільно-правовий договір виступатиме джерелом цивільного права тоді, коли він на законних підставах регулює відносини інакше, ніж передбачено в актах цивільного законодавства.

В такому випадку, по словам Н.С. Кузнєцової, вже не закон або інший акт цивільного законодавства, а сам договір є джерелом того правового стандарту, який буде визначати модель належної поведінки сторін [9, с. 12-18].

Ідея щодо нормативності цивільно-правового договору дозволяє поширення такого положення на інші правочини, так як на односторонні правочини поширюється дія положень ЦК України про договір, як регулятор цивільних правовідносин.

У даному випадку доцільно було б розуміти правочин як специфічну форму приватного права, в якій не просто дублюються норми права, створені чи санкціоновані державою, а й створюються нові. Правочин необхідно розглядати як акт індивідуального правового регулювання, який конкретизує закріплені за допомогою норм різних галузей права права прав і обов'язків осіб.

На думку Р.А. Майданика, правочин (договір та односторонній правочин) допустимо розглядати джерелом вітчизняного цивільного права. При

цьому слід враховувати, що нормативність умов правочину полягає не в повторюваності закріплених у ньому правил і не в деперсоніфікованості їх адресатів, а саме у встановленні правила, незалежно від того, на одноразове чи багаторазове використання визначеним чи невизначеним колом суб'єктів воно розраховане. А положення частин 2 і 3 ст 6 ЦК України фактично передбачають можливість визнання договору і одностороннього правочину джерелом цивільного права трьома випадками: 1) наявність прогалин у праві щодо відносин, не врегульованих актами цивільного законодавства, якими передбачено відповідний договір; 2) можливість відступлення від положень актів цивільного законодавства, якщо неможливість такого відступлення прямо не вказана в цих актах; 3) у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства не впливає зі змісту або суті відносин між сторонами [15, с. 304].

Приватноправовий договір завжди був і залишається досить важливим юридичним інститутом, який виконує важливі соціально-економічні функції. Індивідуальний договір, будучи приватноправовим за своїм характером договором, служить на благо інтересам не тільки його безпосередніх учасників, але і як виразилися німецькі науковці К. Цвайгерт і Х. Кьотц, «більш за все сприяють збільшенню суспільної користі» [16, с. 9].

Висновки. Отже, акцентуючи увагу на тому, що на даний час значення індивідуальних договорів значно зростає і те, що договори активно використовуються як регулятори суспільних відносин, можна зробити висновок, що зарахування правочинів до числа джерел цивільного права є цілком виправданим.

Визнання правочину джерелом цивільного права має як теоретичне так і практичне значення, адже якою б досконалою не була система джерел цивільного права, неможливо урахувати всі нюанси регулювання тих чи інших суспільних відносин, завжди знайдеться якась прогалина, яка викличе проблему у здійсненні реалізації того чи іншого права, а правочин в такому випадку стане особливим регулятором, який створить нову норму задля врегулювання тієї чи іншої ситуації.

На користь практичного значення цього дослідження можна додати той факт, що в умовах сучасного науково-технічного прогресу та глобалізації низка нових прав невпинно розширює свій перелік і не завжди отримує законодавчого закріплення, а як наслідок і не забезпечується відповідним механізмом його здійснення та охорони, тому саме правочин виходить на передній план як джерело, яке забезпечило б повноцінне регулювання суспільних відносин пов'язаних з тими чи іншими правами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобко Т. Деякі проблеми наслідків правочину / Т. Бобко // Проблеми цивільного права: Вісник. – 2011. – № 1 (64). – С. 107-116.
2. Російсько-український словник ділової мови / М. Дорошенко, М. Станиславський, В. Страшкевич. – Х., 1930. – 365 с.
3. Цивільне право України : курс лекц. : у 6 т. – Т.1. / за ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. – Х., 2004. – 417 с.
4. Ромовська З.В. Українське цивільне право : Загальна частина : підручн. / З.В. Ромовська. – К. : Атіка, 2005. – 560 с.
5. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356
6. Марченко М.Н. Источники права : учебное пособие / М.Н. Марченко. – М. : Проспект, 2008. – 759 с.
7. Брагинский М.И. Договорное право : общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М., 1997. – 682 с.
8. Халфина Р.Ф. Значение и сущность договора в советском гражданском праве / Р.Ф. Халфина. – М., 1954. – 239 с.
9. Кузнецова Н.С. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин / Н.С. Кузнецова // Право України. – 2012. – № 9. – С. 12-18.
10. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : моногр. / С.О. Погрібний. – К., 2009. – 304 с.
11. Пугинский Б.И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях / Пугинский Б.И. – М. : Юрид. лит., 1984. – 224 с.
12. Кашанина Т.В. Корпоративное право / Т.В. Кашанина. – М., 1999. – 815 с.
13. Кодифікація приватного (цивільного) права України / А.С. Довгерт, О.А. Підпригора, Д.В. Боброва та ін. ; за ред. А.С. Довгерта. – К. : Укр. центр правн. студій, 2000. – 336 с.
14. Кашанина Т.В. Индивидуальное регулирование в правовой сфере / Т.В. Кашанина // Советское государство и право. – 1992. – № 1. – С. 122-130.
15. Майданик Р.А. Джерела цивільного права України : поняття, система, види / Р.А. Майданик // Право України. – № 5. – 2013. – С. 295-309.
16. Цвайгерт К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. Т.2. / К. Цвайгерт, Х. Кётц. – М., 1998. – 512 с.

**Кривов'яз Ольга Миколаївна
ПРАВОЧИН ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА**

Стаття присвячена розгляду правочину та можливості віднесення його до джерел цивільного права України. У статті розглядаються питання правової природи правочину як джерела цивільного права та наведена аргументація чому його можна вважати одним з них.

Ключові слова: правочин, договір, джерело цивільного права, система джерел.

**Кривовяз Ольга Николаевна
СДЕЛКА КАК ИСТОЧНИК ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА**

Статья посвящена рассмотрению сделки и вероятности отнесения ее к источникам гражданского права Украины. В статье рассматриваются вопросы правовой природы сделки как источника гражданского права и приведена аргументация почему ее следует считать одной из них.

Ключевые слова: сделка, договор, источник гражданского права, система источников.

**Kryvoviaz Olga Mykolayivna
TRANSACTION AS A SOURCE OF CIVIL LAW**

The article considers the probability of the transaction and its attribution to the sources of civil law in Ukraine. The article examines the legal nature of the transaction as a source of civil law and arguments, see why it should be considered one of them.

Key words: transaction, contract, source of civil law, system of sources